

УДК 006.011

Ковальова М. Л.,

к.е.н., доцент, кафедра економіки та менеджменту,
Київський національний університет культури і мистецтва, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТАНДАРТИЗАЦІЇ

У статті досліджуються особливості європейської регіональної стандартизації. Розглядається діяльність основних європейських організацій зі стандартизації. Акцентується увага на значній ролі стандартів у міжнародній торгівлі. Поряд із міжнародною стандартизацією активно розвивається й стандартизація на регіональному рівні. Основною метою загальноєвропейської системи стандартизації є максимальне усунення технічних бар'єрів. Європейська стандартизація дозволяє забезпечити певний рівень конкурентоспроможності європейської промисловості на внутрішньому і зовнішньому ринках. Система європейської стандартизації також несе широку соціальну відповідальність перед державою та її громадянами. Україна взяла на себе зобов'язання гармонізувати українські стандарти у відповідності з європейськими вимогами. Отже, необхідно враховувати та використовувати європейський досвід у сфері стандартизації. Головним результатом цих процесів має стати підвищення рівня конкурентоспроможності української продукції на європейському та світовому ринках.

Ключові слова: стандартизація, європейська регіональна стандартизація, глобалізація, організації за стандартизації, гармонізація стандартів.

ОСОБЕННОСТИ ЕВРОПЕЙСКОЙ РЕГИОНАЛЬНОЙ СТАНДАРТИЗАЦИИ

Ковалёва М. Л.

В статье исследуются особенности европейской региональной стандартизации. Рассматривается деятельность основных европейских организаций в сфере стандартизации. Акцентируется внимание на значительной роли стандартов в международной торговле. Рядом с международной стандартизацией активно развивается стандартизация на региональном уровне. Основной целью общеевропейской системы стандартизации является максимальное устранение технических барьеров. Европейская стандартизация позволяет обеспечить определенный уровень конкурентоспособности европейской промышленности и внутреннем и внешнем рынках. Система европейской стандартизации также несет и широкую социальную ответственность перед государством и его гражданами. Украина взяла на себя обязательства гармонизировать украинские стандарты в соответствии с европейскими требованиями. Таким образом, необходимо учитывать и использовать европейский опыт в сфере стандартизации. Главным результатом этих процессов должно стать повышение уровня конкурентоспособности украинской продукции на европейском и мировом рынках.

Ключевые слова: стандартизація, європейська регіональна стандартизація, глобалізація, організації по стандартизації, гармонізація стандартів.

FEATURES OF EUROPEAN REGIONAL STANDARDIZATION

Kovalova M.

In the article explores the features of European regional standardization. Considered the activities of major European organizations for standardization. Focus on the great role of standards in international trade. Along with the international standardization actively develops and standardization at the regional level. The main aim of the European standardization system is the maximum removal of technical barriers. European standardization to ensure a certain level of competitiveness of the European industry in the domestic and foreign markets. The system of the European standardization also carries broad social responsibility to the State and its citizens. Ukraine has committed to harmonize Ukrainian standards in accordance with European requirements. Therefore, it is necessary to take into account and use the European experience in the field of standardization. The main result of these processes should be increasing the level of competitiveness of Ukrainian products on the European and world markets.

Keywords: standardization, European regional standardization, globalization, organization for standardization, harmonization of standards.

Постановка проблеми. Процеси глобалізації та інтеграції вимагають від українських товаровиробників дотримання певного рівня якості продукції, що буде забезпечувати конкурентоспроможність вітчизняних підприємств на міжнародному ринку. Стандартизація є тим інструментом, який дозволяє підприємству дотримуватися загальноприйнятих правил та вимог при виробництві певної продукції. Для того, щоб українські підприємства впевнено почували себе на світовому та, зокрема, європейському ринках, їм необхідно активно включатися в процеси міжнародної та європейської регіональної стандартизації. Наразі це питання набуває особливого значення, оскільки Україна проголосила про європейський вектор свого розвитку та зобов'язалась гармонізувати національні стандарти у відповідності з європейськими вимогами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженнями історії та розвитку міжнародної та регіональної стандартизації займаються такі науковці як Одаренко Т. С. [1], Величко О. М., Кучерук В. Ю., Гордієнко Т. Б., Севастьянов В. М. [2], Віткін Л., Луценко Д. [3], Кунц О. [4], Сліпечь О., Ваніфатова Л., Пшенична О. [7], Гуменюк Г. Д., Сілонова Н. Б., Слива Ю. В. [8], Мокій А. І., Яхно Т. П., Бабець І. Г. [9], Салухіна Н. Г., Язвінська О. М. [10] та інші. Проте сучасні умови розвитку економіки України та про європейський вектор нашої країни потребують подальшого дослідження цього питання.

Метою статті є дослідження особливостей європейської регіональної стандартизації та обґрунтування необхідності використання даного досвіду в Україні.

Основні результати дослідження. Важлива роль у вдосконаленні управління якістю традиційно належить стандартизації. За визначенням Міжнародної організації та стандартизації (ISO), стандартизація – це діяльність з встановлення та вживання правил у виробництві продукції з метою досягнення оптимальної якості та дотримання визначених правил безпеки. Таким чином, основною метою стандартизації є підвищення якості продукції, вдосконалення управління народним господарством, розвитку міжнародного економічного, наукового та технічного співробітництва. Досягнення цієї мети забезпечується

за рахунок створення певної системи нормативних документів і стандартів, які визначають прогресивні вимоги до продукції, послуг, процесів на стадіях її розробки, виготовлення та використання, а також здійснення нагляду за дотриманням встановлених в цих документах вимог.

Якщо дослідити історію розвитку стандартизації, то ми побачимо, що спочатку в кожній країні створювався національний орган з стандартизації, та її розвиток відбувався в рамках окремих країн без узгодження та координації цієї діяльності з іншими країнами. В процесі розвитку міжнародного економічного співробітництва виникла необхідність взаємовигідного розвитку співпраці між багатьма країнами в сфері стандартизації, та були створені міжнародні організації зі стандартизації.

У ринковій економіці, основними рисами якої є конкуренція та розвиток інновацій, стандарти відіграють важливу роль, але, з метою уникнення створення бар'єрів для інновацій, їх застосування є добровільним. Такі важливі моменти, як безпека життя та здоров'я, захист довкілля, попередження шахрайських дій тощо, регламентуються державою через прийняття відповідних рішень у вигляді нормативно-правових актів та технічних регламентів. Регламенти можуть відтворювати стандарти або містити на них посилання, які роблять конкретні стандарти обов'язковими для застосування, проте необхідно наголосити, що міжнародною практикою чітко визначено, що стандарт є документом добровільним, а регламент – обов'язковим [1].

Безсумнівно, стандарти відіграють значну, а іноді навіть вирішальну, роль у міжнародній торгівлі. Поряд із міжнародною стандартизацією активно розвивається й стандартизація на регіональному рівні.

Регіональна стандартизація – це стандартизація, участь у якій є доступною для відповідних органів лише одного географічного, політичного чи економічного регіону. Тобто, регіональна організація зі стандартизації – орган зі стандартизації, визнаний на регіональному рівні і членство в якому є доступним для відповідного національного органу кожної країни у межах визначеного географічного, політичного чи економічного регіону. До регіональних відносяться організації, що представляють в глобальному процесі стандартизації інтереси крупних регіонів або континентів. Найбільш розвинена система регіональних організацій, що займаються питаннями стандартизації, в Європі. Наразі найвідомішими та найвпливовішими європейськими регіональними організаціями зі стандартизації є наступні:

- CEN – European Committee for Standardization;
- CENELEC – European Committee for Electrotechnical Standardization;
- ETSI – European Telecommunications Standards Institute;
- Європейська Комісія;
- EFTA – European Free Trade Association.

Метою утворення та функціонування зазначених організацій є передусім сприяння розвитку процесу стандартизації в певному регіоні. Зокрема, співпраця європейських організацій у сфері стандартизації з міжнародними організаціями полягає у проведенні технічної політики в міжнародній стандартизації з врахуванням європейських інтересів, забезпеченні нормативної бази для створення та подальшого ефективного функціонування загальноєвропейського ринку [2].

Про роль, яку відіграють дані організації у забезпеченні створення та функціонування спільного ринку ЄС, свідчить широке застосування прийнятих ними європейських стандартів (EN). Такі стандарти отримали назву європейських гармонізованих стандартів та повинні бути прийняті як національні всіма країнами-членами Європейської економічної зони, що охоплює країни ЄС, Ісландію, Норвегію, Ліхтенштейн, а також всіма країнами, що перебувають на тій чи іншій стадії європейської інтеграції (Туреччина та країни Західних Балкан). Великий масив цих стандартів використовують для підтвердження презумпції відповідності вимогам безпечності багатьох директив і регламентів ЄС, а деякі з них є обов'язковими для застосування через наявність відповідних посилань на них в актах законодавства ЄС. Європейська регіональна стандартизація значною мірою інтегрована у міжнародну стандартизацію, оскільки багато стандартів EN відповідають стандартам ISO та ІЕС.

Наголосимо, що на міжнародному та регіональному рівнях безперервно здійснюються роботи із стандартизації. Завданням будь-якої країни, що претендує на статус технологічно розвиненої держави, є активна участь у цих процесах та забезпечення ідентичності своїх національних стандартів міжнародним та регіональним. Незважаючи на те, що стандартизація на національному рівні останнім часом за обсягами діяльності значно поступається міжнародному та регіональному рівням, національні органи зі стандартизації продовжують своє існування з наступних причин:

1. Забезпечення представництва відповідної країни в міжнародній та регіональній стандартизації.
2. Можливість оперативного прийняття міжнародних та регіональних стандартів як національних.
3. Поширення міжнародних та регіональних стандартів у відповідній країні.
4. Координація діяльності науково-технічної спільноти відповідної країни.
5. Розроблення та прийняття національних стандартів у сферах, які цього вимагають.

Відзначимо, що в багатьох країнах світу, в тому числі і європейських, функції національного органу зі стандартизації виконуються органами державної влади [3].

Основною метою загальноєвропейської системи стандартизації є передусім максимальне усунення технічних бар'єрів у торгівлі шляхом створення механізму саморегулювання єдиного європейського ринку на основі забезпечення конкурентоспроможності європейської промисловості на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Загальноєвропейська система стандартизації будується на основі наступних принципів:

1. Прозорість. Уся важлива інформація щодо планування робіт, незавершених робіт й остаточних результатів має бути легкодоступною для усіх зацікавлених сторін і на усіх стадіях розробки стандартів. Мають надаватися відповідні час і можливості для письмових зауважень.
2. Відкритість. Будь-якому зацікавленому національному члену мають надаватися розумні можливості участі у розробці стандартів.
3. Неупередженість й дотримання консенсусу. Процес розробки стандартів повинен здійснюватися у недискримінаційний спосіб і не повинен надавати перевагу будь-якому

конкретному виробникові або країні або сприяти їх інтересам. Суперечні аргументи мають бути примиреними, щоб задовольнити усіх національних членів.

4. Ефективність й доцільність. Процес розробки міжнародних стандартів має зважувати на потреби ринку і науково-технічний розвиток. Крім того, він повинен ураховувати регулятивні потреби і приділяти належну увагу інтересам споживачів, а також проблемам охорони праці і техніки безпеки й захисту довкілля.

5. Узгодженість. Процес розробки стандартів мусить дати в результаті узгоджений комплект міжнародних стандартів, що не суперечать один одному. Міжнародні органи зі стандартизації повинні співробітничати, щоб запобігти суперечним міжнародним стандартам.

6. Націленість на розвиток. Міжнародна стандартизація повинна зважувати на обмежені можливості країн, що розвиваються, брати ефективну участь у розробці стандартів. Крім того, необхідно приділяти увагу положенням про нарощування можливостей і технічну допомогу в міжнародних органах зі стандартизації [4].

Зазначимо найважливіші фактори, які відіграють визначальну роль в процесах міжнародної та регіональної стандартизації.

По-перше, це глобалізація, яка примушує компанії віддавати все більшу перевагу глобально прийнятим технічним специфікаціям. Таким чином, глобалізація виступає дуже потужний стимулом, що свідчить на користь важливості міжнародних стандартів, які у багатьох випадках впливають на сталу конкуренцію компаній на глобальних ринках.

По-друге, це існування фінансової складової у процесах розробки стандартів у сполученні з необхідною участю фахівців. Адже, створення дублюючих один одного стандартів на міжнародному й регіональному є економічно недоцільним, оскільки це означає подвійні витрати і потребує подвійних зусиль фахівців, що беруть участь у даних процесах.

Дуже важливим моментом є спільне бачення CEN, CENELEC, ETCI, Європейська Комісія і EFTA щодо важливої ролі стандартизації для подальшого розвитку та функціонування європейського ринку та конкурентоспроможності європейських підприємств, зокрема. Відтак, стандартизація є потужним інструментом в підтримці загальної європейської політики, що відображує громадський інтерес. Отже, завдання політики європейської регіональної стандартизації є наступними:

- сприяння вільному переміщенню товарів і послуг;
- забезпечення сталого розвитку європейської економіки та високого рівня безпеки і якості, а також врахування усіх економічних, соціальних й екологічних аспектів;
- забезпечення ефективного захисту довкілля.
- створювати диференційованого асортименту типів матеріалів, які відповідають різним потребам ринку;
- створювати гнучкого та водночас прозорого механізму досягнення консенсусу з визначених питань у Європі;
- створення умов для європейських виробників для доступу на світові ринки;
- надання країнам-кандидатам і сусіднім країнам важливого інструменту для сприяння адаптації їх економік до ринку Співтовариства;
- створення ефективного механізму для залучення в процес стандартизації економічних і соціальних партнерів у Європі й інших відповідних груп інтересів, а саме: неурядових

організацій, яких інакше не можна було б залучити, але які мають законний інтерес у результаті [4].

Висновок. Таким чином, система європейської стандартизації несе широку соціальну відповідальність перед усіма колами, включаючи промисловість, працівників, споживачів, кола захисників довкілля, органи державною влади і місцевого самоврядування та, як наслідок, не повинна діяти на службі великих підприємців, корпорацій і монополій.

Україна проголосила про європейській вектор свого подальшого розвитку, одним з пунктів якого є гармонізація українських стандартів у відповідності з європейськими вимогами. Отже, нам необхідно враховувати та використовувати європейський досвід у сфері стандартизації, головним результатом якого має стати підвищення рівня конкурентоспроможності української продукції на європейському та світовому ринках та, відповідно, сталий розвиток національної економіки в цілому.

1. Одаренко Т. Є. *Ділове адміністрування (управління якістю та змінами)* / Т. Є. Одаренкою. – Х.: ХНАМГ, 2012.

2. Величко О. М. *Основи стандартизації та сертифікації: [підручник]* / О. М. Величко, В. Ю. Кучерук, Т. Б. Гордієнко, В. М. Севастьянов. – Херсон: Олді-плюс, 2013.

3. Віткін Л. *Модель реформування системи стандартизації України в контексті міжнародних зобов'язань та необхідності модернізації економіки* / Л. Віткін, Д. Луценко // *Стандартизація. Сертифікація. Якість.* – 2013. – № 3.

4. Куниц О. *Європейська стандартизація [Електронний ресурс]* / О. Куниц. – Режим доступу: http://ukrinterstandard.com/shared/files/file/EUROPEAN%20STANDARDISATION_ukr.doc.

5. Віткін Л. *Інфраструктура якості Німеччини — як приклад для розбудови сучасної системи технічного регулювання України* / Л. Віткін, Б. Баласинович // *Стандартизація, сертифікація, якість.* – 2009. – № 1.

6. Віткін Л. *Франція. Болгарія. Подальший розвиток системи технічного регулювання у Європейському Союзі* / Л. Віткін // *Стандартизація, сертифікація, якість.* – 2009. – № 6 (61).

7. Сліпець О. *Міждержавна стандартизація. Сьогодення та перспективи* / О. Сліпець, Л. Ваніфатова, О. Пшенична // *Стандартизація. Сертифікація. Якість.* – 2014. – № 1.

8. *Міжнародна і регіональна стандартизація: [навч. посібн.]* / Г. Д. Гуменюк, Н. Б. Сілонова, Ю. В. Слива. – К.: Кондор-Видавництво, 2014.

9. Мокій А. І. *Міжнародні організації: [навч. посіб.]* / А. І. Мокій, Т. П. Яхно, І. Г. Бабець. – К.: ЦУЛ, 2011.

10. Салухіна Н. Г. *Стандартизація та сертифікація товарів і послуг: [підручн.]* / Н. Г. Салухіна, О. М. Язвінська. – К.: «Центр учбової літератури», 2013.